

بررسی تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا

کسری حق‌ستان^۱ و علیرضا عظیمی‌ثانی^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۶ و تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۱۲

چکیده

جامعه به تدریج دریافته است که اقدامات شرکت‌ها پیامدهایی برای آن‌ها دارد. شرکت‌ها با افشای اطلاعاتی با کیفیت می‌توانند بخشی از پاسخ‌گویی خود را در برابر جامعه ایفا نمایند و زمینه تصمیم‌گیری بهتر را برای ذی‌نفعان فراهم نمایند. هدف اصلی این پژوهش بررسی تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند و نمونه آماری شامل ۱۴۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که در طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش از تحلیل آماری رگرسیون چندمتغیره برای آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان‌دهنده آن است که تخصص مالی کمیته حسابرسی و مسئولیت‌های اجتماعی تاثیری مستقیم بر کیفیت افشا دارند ولی اندازه کمیته حسابرسی تاثیر معناداری بر آن ندارد. نتایج مرتبط با متغیرهای کنترلی نیز نشان داد که متغیر اندازه شرکت تاثیری بر کیفیت افشا ندارد. ولی اهرم مالی بر آن تاثیر معکوس و بازده دارایی‌ها تاثیری مستقیم بر آن دارد.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های کمیته حسابرسی، مسئولیت اجتماعی، کیفیت افشا.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران؛
kasrahaghsetan679@gmail.com

^۲ استادیار، گروه حسابداری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران، (نویسنده مسئول)؛
azimisanialireza@gmail.com

مقدمه

کیفیت افشاء اطلاعات یکی از اصول حسابداری است که بر گزارشگری مالی تأثیر گذار است. اصل کیفیت افشاء اطلاعات ایجاب می‌کند که کلیه واقعیتهای با اهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت‌های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش شود (یاقوتی و حسن زاده، ۱۳۹۳). بر اساس این اصل، صورت‌های مالی اساسی باید حاوی تمامی اطلاعات با اهمیت، مربوط و به موقع بوده و این اطلاعات به گونه‌ای قابل فهم و حتی الامکان کامل ارائه شود تا امکان اتخاذ تصمیم‌های آگاهانه را برای استفاده‌کنندگان فراهم سازد (نشریه ۷۶ سازمان حسابرسی، ۱۳۷۲). سازمان بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۲ اقدام به رتبه‌بندی شرکت‌ها از نظر میزان کیفیت افشاء اطلاعات نمود و به همین منظور شرکت‌هایی که از نظر کیفیت افشاء اطلاعات در سطح بالایی قرار داشته باشند، نمره‌ی بالاتری نسبت به سایر شرکت‌ها کسب می‌کنند.

یکی از کانون‌های نگرانی در رسوایی‌ها و بحران‌های مالی دهه‌های اخیر، موضوع معاملات با اشخاص وابسته در کشورهای توسعه یافته است؛ اما این موضوع در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور به دلیل نقاط ضعف سیستم‌های راهبری شرکتی، بیشتر رخ می‌دهد که این می‌تواند تأثیرات منفی فراوانی بر عملکرد شرکت‌ها داشته باشد. افشای اطلاعات غیرمالی از جمله مسئولیت اجتماعی شرکت، اثرات مخرب و نگرانی‌های اخلاقی در حوزه مدیریت را کاهش می‌دهد و سازوکاری برای کاهش رفتارهای فرصت طلبانه مدیران به شمار می‌آید (اسکو و نوروزی، ۱۴۰۰)، ازین رو احتمال این که بر ارتقای شفافیت و کیفیت افشا تأثیر داشته باشد وجود دارد.

از طرفی حاکمیت شرکتی اثربخش، اطلاعات نامتقارن را کاهش می‌دهد و مشکلات نمایندگی را با گزارشگری مالی باکیفیت می‌کاهد. شرکت‌ها در صورت عملکرد ضعیف شرکت، به تعبیه سازوکارهای حاکمیت شرکتی فرعی مانند کمیته‌های حسابرسی و ریسک اقدام می‌کنند (مالکاهی، ۲۰۱۴). کمیته‌های حسابرسی باعث تقویت سیستم‌های حاکمیت شرکتی می‌شوند و نقش مهمی در اعطای اعتبار و قابلیت اتکا به اطلاعات افشاشده شرکت دارند و سطح اطمینان و اعتماد تأمین‌کنندگان سرمایه را افزایش می‌دهند. نقش کمیته‌های حسابرسی شامل نظارت بر گزارشگری مالی، سیستم‌های کنترل داخلی، فعالیت‌های مدیریت ریسک شرکت و رفتار حسابرسان داخلی و خارجی شرکت است (چن و همکاران، ۲۰۰۸).

با توجه به مطالب مطرح شده احتمال این که عواملی مانند ویژگی‌های کمیته حسابرسی و افشای مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا تأثیر معنی‌داری داشته باشند وجود دارد، بر این اساس در این پژوهش به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مسئولیت اجتماعی بر کیفیت افشا پرداخته می‌شود. و در این راستا فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین گردیده است:

فرضیه اول: اندازه کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا تأثیر دارد.

فرضیه دوم: تخصص کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا تأثیر دارد.

^۱Mulcahy

^۲Chen

فرضیه سوم: مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا تاثیر دارد. بررسی عواملی که می‌توانند بر متغیر کیفیت افشا تاثیر مثبت یا منفی داشته باشند می‌تواند برای ذی‌نفعان و سایر استفاده‌کنندگان اهمیت بسیار بالایی داشته باشد. از این رو می‌توان گفت بررسی تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مسئولیت اجتماعی بر کیفیت افشا نیز از ضرورت‌های پژوهشی این حوزه می‌باشد. اکثر تحقیقات مشابه پیشین در مسائل مربوط به کیفیت افشا و عوامل مؤثر بر آن، در مواردی اندک به بررسی جداگانه تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای اطلاعات پرداخته‌اند. اما در بررسی‌های انجام شده، پژوهشی که به بررسی تاثیر همزمان ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا پرداخته باشد مشاهده نشد. و این مطالعه از این نظر پژوهشی جدید محسوب می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

دسترسی به اطلاعات افشاشده شفاف و با کیفیت، نیازمند وجود سازوکارهایی خاص است. از جمله این سازوکارها بودن سامانه راهبری شرکتی مناسب در سطح شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی است که بیشتر کشورها به تقویت و بهبود آن همت گمارده‌اند. راهبری مناسب موجبات افشای گزارش‌گری به‌موقع و با کیفیت از سوی شرکت‌ها را فراهم می‌کند. هدف نظام حاکمیت شرکت‌ها اطمینان از وقوع نیافتن رفتار فرصت‌طلبانه است که از طریق کاهش مشکلات نمایندگی و اطلاعات نامتقارن بالقوه بین نماینده (مدیر) و ذی‌نفعان مختلف (سهامداران، اعتباردهندگان و...) تحقق می‌یابد (نمازی و همکاران، ۱۳۹۳). کاهش این‌گونه مشکلات باعث افزایش رغبت سهامداران به معامله در این بازارها و افزایش نقد-شوندگی سهام در بازار می‌شود. افشانکردن به‌موقع و صحیح منجر به افزایش هزینه انتخاب نامطلوب و خطر اخلاقی به‌عنوان عناصر حاصل از عدم تقارن اطلاعاتی و در نهایت افزایش هزینه مبادله می‌شود (بینر و همکاران، ۲۰۱۱؛ ژبرو و مولر، ۲۰۱۱).

سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD)، اصولی را برای راهبری شرکتی ارائه کرده‌اند که یکی از این اصول افشا و شفافیت است، چارچوب این سیستم تأکید دارد که شرکت‌ها باید اطلاعات مناسب خود را دقیق و به‌موقع در رابطه با تمام موضوعات مرتبط از جمله عملکرد کلی شرکت، وضعیت مالی، ساختار مالکیت، حاکمیت، نقش و وظیفه مدیران را افشا و تشریح کند؛ بنابراین، استقرار سازوکارهای حاکمیت شرکتی مناسب، که مجموعه‌ای از قواعد ناظر بر هدایت و کنترل و نظارت شرکت‌هاست، باعث افزایش کیفیت اطلاعات افشاشده می‌شود. افزایش افشای اطلاعات منجر می‌شود تا شرکت‌ها ماهیت عملکرد واقعی خود را نشان داده و از این طریق ارزش بازار آنان افزایش می‌یابد (پاینده دوست ماسوله و همکاران، ۱۴۰۳). سازوکارهای راهبری شرکتی من جمله عوامل مربوط به کمیته حسابرسی بر اطلاعاتی که شرکت‌ها برای سهامداران و سایر ذی‌نفعان افشا می‌کنند، اثر می‌گذارد و احتمال افشانشدن کامل و مطلوب را کاهش می‌دهد. شفافیت و افشای

اطلاعات یک شرکت، از موارد اساسی در کنترل و حمایت مؤثر سهامداران است و در بهبود حاکمیت شرکتی تأثیر به‌سزایی خواهند داشت (دیدار و همکاران، ۱۳۹۳).

کمیته حسابرسی یکی از ارکان مهم حاکمیت شرکتی است که وظیفه نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی و ارائه مشاوره به هیئت مدیره در این زمینه را بر عهده دارد. کمیته حسابرسی با داشتن استقلال، تخصص و تجربه کافی می‌تواند نقش موثری در بهبود کیفیت افشا ایفا کند. در تحقیقات انجام شده، تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا به طور کلی مثبت و معنادار گزارش شده است. به عبارت دیگر، کمیته‌های حسابرسی با ویژگی‌های مثبت، مانند استقلال، تخصص و تجربه کافی، تمایل بیشتری به افشای اطلاعات کامل و دقیق دارند. علاوه بر ویژگی‌های ذکر شده، مسئولیت‌های اجتماعی شرکت نیز می‌تواند تأثیر مثبتی بر کیفیت افشا داشته باشد. به عبارت دیگر، شرکت‌هایی که مسئولیت‌های اجتماعی بیشتری را انجام می‌دهند، تمایل بیشتری به افشای اطلاعات کامل و دقیق در مورد این فعالیت‌ها دارند. حتی بر اساس برخی پژوهش‌ها (رشیدی و بوژمهرانی، ۱۴۰۳) ارتباط بین افشای مسئولیت اجتماعی و کارایی سرمایه‌گذاری تحت تأثیر کیفیت افشا و گزارشگری مالی شرکت می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهند که چگونه فرآیندهایی مانند - مسئولیت‌پذیری، تعامل چندجانبه، تولید منابع، تأکید بر اهداف توسعه پایدار و رهبری CSR در حال افزایش اهمیت هستند (کومار و همکاران، ۲۰۲۴).

پیشینه تحقیق

پاینده دوست ماسوله و همکاران (۱۴۰۳) ارتباط عملکرد پایداری اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت افشای داوطلبانه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمودند. یافته‌ها آن‌ها نشان داد که مولفه‌های کیفیت افشای داوطلبانه شرکت‌های مورد بررسی در این تحقیق، شاخص محیطی شامل؛ مواد استفاده شده (از نظر وزن یا حجم)، مصرف انرژی (مستقیم و غیر مستقیم و منابع انرژی تجدیدپذیر)، و شاخص اجتماعی؛ نیروی کار (نوع استخدام، قرارداد کاری، مدرک تحصیلی)، گردش کارکنان (تعداد کل کارکنان که به هر دلیلی ترک کار کرده‌اند) نسبت به سایر مولفه‌ها، گزارشگری بهتری داشته‌اند. همچنین نتایج آزمون فرضیه‌های آن‌ها نشان داد که بین عملکرد پایداری اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت بالای افشای داوطلبانه رابطه مثبت و معنی‌داری و بین عملکرد پایداری اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت پایین افشای داوطلبانه رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. مطابق با مبانی نظری، نتایج پژوهش گویای این است که افزایش افشای اطلاعات پایداری منجر می‌شود تا شرکت‌ها ماهیت عملکرد واقعی خود را نشان داده و از این طریق ارزش بازار آنان افزایش می‌یابد.

رضایی و طاهر آبادی (۱۴۰۲) پس از بررسی تأثیر استقلال کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران چنین عنوان کردند که استقلال کمیته حسابرسی با مدیریت سود رابطه مثبت و معناداری دارد و تخصص حسابرس در صنعت با مدیریت سود رابطه منفی و معناداری دارد.

بدیعی نژاد و توانگر (۱۴۰۱) در مقاله خود به بررسی تاثیر اغفال توجه سهامداران نهادی منفعل بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها، با در نظر گرفتن سطح تمرکز مالکیت نهادی منفعل، رقابت بازار محصول و دوره تصدی مدیرعامل، با استفاده از داده‌های ۱۵۰ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که اغفال توجه سرمایه‌گذاران نهادی منفعل تاثیر منفی و معناداری بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها دارد و علی‌رغم این که تمرکز مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی منفعل در دو سطح تمرکز بیشتر از ۵٪ و تمرکز بیشتر از ۱۵٪، تاثیر مثبت و معناداری بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها دارند لیکن اغفال توجه سرمایه‌گذاران نهادی منفعل تنها در شرکت‌های دارای سطح تمرکز مالکیت نهادی منفعل بیشتر از ۱۵٪، تاثیر منفی و معناداری بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها دارد. همچنین، بر اساس نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش، اغفال توجه سرمایه‌گذاران نهادی منفعل در شرکت‌های دارای مدیران عامل جدید، تاثیر مثبت و معناداری بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها دارد ولی در شرکت‌های دارای رقابت سطح بازار محصول، تاثیر معناداری بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها ندارد.

شیخی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با هدف شناسایی عوامل راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در بانک‌های منتخب در ایران، چنین نتیجه‌گیری کردند: «در نهایت ۱۲ عامل مربوط به راهبری شرکتی و ۲۲ عامل مربوط به افشا و شفافیت، از نظر خبرگان حوزه مالی و بانکی در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها مؤثر بود. طبق نتایج به دست آمده، نوع گزارش حسابرس مستقل در طبقه راهبری شرکتی، افشای تسهیلات اعطایی با اهمیت و تعهدات کلان اقتصادی در طبقه افشا و شفافیت بیشترین میزان توافق خبرگان را داشته است».

صراف و نصرت زاده (۱۴۰۱) رابطه بین شفافیت اطلاعات حسابداری و چسبندگی هزینه‌ها را با تاکید بر تمرکز مالکیت، در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار دادند. جامعه آماری تحقیق آن‌ها شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که پس از حذف محدودیت‌ها ۱۶۹ شرکت را به عنوان نمونه آماری انتخاب کردند. سال‌های مورد بررسی بین سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۹ می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول حاکی از این است که بین شفافیت اطلاعات حسابداری و چسبندگی هزینه رابطه معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. همچنین یافته‌های آزمون دوم آن‌ها نشانگر این است که تمرکز مالکیت رابطه بین شفافیت اطلاعات حسابداری و چسبندگی هزینه‌ها را تعدیل می‌نماید.

گرامی و همکاران (۱۴۰۱) جهت مطالعه رابطه بین مسئولیت‌های اجتماعی و ریسک درماندگی مالی با توجه به نقش سهامداران نهادی نمونه‌ای متشکل از ۵۷۵ شرکت، را طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ بررسی نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و درماندگی مالی منفی و معنادار می‌باشد، بین سهامداران نهادی در هیئت مدیره‌اند (مالکیت نهادی) و درماندگی مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد. و بین میزان سهامداران نهادی که مالک شرکت‌اند (مالکیت مدیریتی) بر درماندگی مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد.

محب علی (۱۴۰۱)، نشان داد که تخصص مالی کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی و ارزش شرکت تأثیر مثبت و معناداری دارد. در پژوهش مذکور، تخصص مالی کمیته حسابرسی با استفاده از نسبت تعداد اعضای دارای مدرک تحصیلی حسابداری یا مالی به کل اعضای کمیته حسابرسی اندازه‌گیری شد. نتایج پژوهش نشان داد که افزایش تخصص مالی کمیته حسابرسی، منجر به افزایش کیفیت گزارشگری مالی و ارزش شرکت می‌شود.

مشایخ و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با هدف بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی با کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که با افزایش افشای مسئولیت اجتماعی، کیفیت اطلاعات حسابداری بهبود می‌یابد و اظهارنظر حسابرس با احتمال بیشتری مقبول می‌گردد.

قائمی و همکاران (۱۳۹۹) پس از بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی شامل اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی با کنترل‌های داخلی و مدیریت سود چنین نتیجه‌گیری کردند که بین هر دو ویژگی کمیته حسابرسی (اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی) با ضعف در کنترل‌های داخلی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد اما بین اندازه کمیته حسابرسی و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

کردستانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی تأثیر افشای مسئولیت اجتماعی بر معیارهای حسابداری، اقتصادی و بازار ارزیابی عملکرد شرکت‌ها با استفاده از یک نمونه متشکل از ۱۰۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۴ پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سطح افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر مثبت معناداری بر نرخ بازده دارایی‌ها، سود هر سهم و ارزش افزوده اقتصادی شرکت‌ها دارد. همچنین سطح افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر منفی معناداری بر نرخ هزینه سرمایه شرکت‌ها دارد. بالینحال، سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر معیارهای ارزش افزوده بازار و نرخ بازده سهام تأثیر معناداری نداشته است.

صفری گرایلی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی و ارزش‌گذاری بازار از نگاهداشت وجه نقد شرکت با استفاده از یک نمونه متشکل از ۹۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ پرداختند. یافته‌های به دست آمده حاکی از آن است که افشای اطلاعات مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ارزش بازار وجه نقد نگهداری شده شرکت را افزایش می‌دهد. به بیان دیگر، سرمایه‌گذاران برای وجه نقد نگهداری شده در شرکت‌های دارای سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالاتر، ارزش بیشتری قائل‌اند. به بیان دیگر، سرمایه‌گذاران برای وجه نقد نگهداری شده در شرکت‌های دارای سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالاتر، ارزش بیشتری قائل‌اند.

الهیاری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به اثربخشی ابعاد حاکمیت شرکتی بر رابطه مسئولیت اجتماعی و عدالت مالیاتی با استفاده از یک نمونه متشکل از ۱۳۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۶ پرداختند. نتایج پژوهش با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار اسمارت پی ال اس به دست آمد و مشخص شد تمامی متغیرهای حاکمیت شرکتی دارای رابطه مثبت و معنی‌داری بر رابطه مسئولیت‌های اجتماعی و عدالت مالیاتی است.

یرن^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهش خود با عنوان «در جستجوی تغییر: انتظارات نقش سازمانی متخصصان C» بررسی نمودند که چگونه فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی سازمانی محیطی (ECSR) از طریق نوآوری سبز بر تصویر شرکت و عملکرد اجتماعی شرکت تأثیر می‌گذارد. یافته‌های تجربی آن‌ها نشان می‌دهند که شیوه‌های CSR محیطی شرکت‌ها بر توسعه نوآوری‌های سبز که عملکرد اجتماعی شرکت‌ها را ارتقا می‌دهند، تأثیر دارد. علاوه بر این، شواهد به دست آمده از این یافته‌ها نشان می‌دهد که تصویر شرکت بر عملکرد اجتماعی شرکت‌ها در غنا تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این، یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که CSR محیطی شرکت، عملکرد اجتماعی شرکت را از طریق نوآوری سبز و تصویر شرکت افزایش می‌دهد.

لیو و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر مالکیت نهادی بر شفافیت اطلاعات شرکت‌ها پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد مالکان نهادی به طور قابل توجهی میزان سطح شفافیت اطلاعات مالی شرکت را بهبود میبخشد. همچنین مالکان نهادی نقش مهمی را در بهبود حاکمیت شرکت‌ها و شفافیت اطلاعات حسابداری ایفا می‌کنند.

یانگ^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی شفافیت اطلاعات مالی را در پیشبینی بازار مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش آن‌ها حاکی از این است که شفافیت اطلاعات مالی می‌تواند به سطوح بالاتری از تعاملات پویا میان معامله‌گران منجر شود. افزایش مشارکت معامله‌گران و تعاملات پویا منجر به افزایش جمع‌آوری اطلاعات و دقت بیشتر پیشبینی بازار می‌شود.

ستا و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ماهیت افشای داوطلبانه در شرکت‌ها با اندازه متوسط با تمرکز بر کیفیت ارتباطات با شرکت‌های دیگر پرداختند و به این نتیجه رسیدند که میان مالکیت اقلیت و کمیته حسابرسی با افزایش کیفیت سطح افشای داوطلبانه ارتباط مثبت معناداری وجود دارد؛ میان مالکیت مدیریتی و اندازه هیئت مدیره با افزایش کیفیت سطح افشای داوطلبانه ارتباط منفی معناداری وجود دارد؛ همچنین میان حضور مالکان نهادی و مدیران غیرموظف با افزایش کیفیت سطح افشای داوطلبانه ارتباطی وجود ندارد.

آموزش و همکاران (۲۰۱۳) به مطالعه رابطه میان کیفیت افشاء و کیفیت حاکمیت شرکتی پرداختند. با در نظر گرفتن ۸۰ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰، مشاهده کردند که میان افشای اطلاعات و کیفیت حاکمیت شرکتی ارتباط مثبت معناداری وجود دارد.

لوکمن و همکاران (۲۰۱۲) به مطالعه رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و افشای داوطلبانه اطلاعات پرداختند. بررسی گزارشات سالانه ۲۷۵ شرکت مالزیایی در سال ۲۰۰۷ حاکی از این بود که در شرکت‌های با کیفیت حاکمیت شرکتی بالا احتمال بیشتری مبنی بر افشای داوطلبانه اطلاعات وجود دارد.

^۱Irene

^۲Yang

روف و عبدالله آل (۲۰۱۱) به بررسی رابطه بین ساختار مالکیت و سطح افشای داوطلبانه پرداختند. نتایج بررسی گزارشات سالانه ۹۴ شرکت از شرکت‌های بنگلادشی در بورس اوراق بهادار داکادر سال ۲۰۰۷ حاکی از این بود که میزان افشای داوطلبانه اطلاعات در شرکت‌ها با ساختار مالکیت مدیریتی بالاتر رابطه منفی دارد و میزان افشای داوطلبانه اطلاعات در شرکت‌ها با ساختار مالکیت نهادی بالاتر رابطه مثبت دارد.

گیسبرت و ناوالاس (۲۰۰۹) به تجزیه و تحلیل مقطعی تأثیر حاکمیت شرکتی بر افشای داوطلبانه پرداختند و با در نظر گرفتن ۶۹ شرکت اسپانیایی در بورس اوراق بهادار مادرید در سال ۲۰۰۵ به این نتیجه رسیدند که مالکیت نهادی بر میزان اطلاعاتی که توسط شرکت‌ها به صورت داوطلبانه در گزارش‌های سالانه افشاء می‌شود، تأثیر قابل توجهی ندارد. ریکانویک (۲۰۰۵) با استفاده از پرسشنامه و نظرسنجی از تحلیلگران و سرمایه‌گذاران و با در نظر گرفتن ۸۴ شرکت آلمانی به عنوان نمونه در بورس اوراق بهادار فرانکفورت، در سال ۲۰۰۲ مشاهده کرد که میان افشای اطلاعات و مالکان نهادی ارتباط مثبت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج این تحقیق حاکی از آن است که میان افشای اطلاعات و حاکمیت شرکتی ارتباط معناداری وجود ندارد.

جنکینز و ولوری (۲۰۰۸) در تحقیقی به بررسی ارتباط بین دوره تصدی حسابرسی و محافظه‌کاری در گزارش سود پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان می‌دهد که با تغییر از دوره تصدی کوتاه حسابرسی به دوره تصدی متوسط حسابرسی، محافظه‌کاری حسابداری افزایش می‌یابد. اما چنین افزایش از دوره تصدی متوسط به دوره تصدی بلند مدت مشاهده نگردید. همچنین نتایج تحقیق آنان نشان می‌دهد که محافظه‌کاری در گزارشگری سود در سال‌های اولیه پذیرش کار حسابرسی جدید، نسبتاً پایین است (جنکینز و ولوری، ۲۰۰۸).

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی است، هدف از تحقیق کاربردی به دست آوردن درک یا دانش لازم برای تعیین ابزاری است که به وسیله آن نیازی مشخص و شناخته شده برطرف گردد؛ لذا تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است. از لحاظ طرح پژوهشی آن از نوع نیمه تجربی و با استفاده از رویکرد پس رویدادی است. از روش پس رویدادی زمانی استفاده می‌شود که پژوهشگر پس از وقوع رویدادها به بررسی موضوع می‌پردازد یا از واقعه‌ای که بدون دخالت مستقیم پژوهشگر رخ داده، فراهم شود؛ افزون بر این امکان دستکاری متغیرهای مستقل وجود ندارد. از لحاظ ماهیت و روش از نوع توصیفی است، پژوهش توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف وضعیت یا پدیده‌های مورد بررسی است. این پژوهش از لحاظ استدلال از نوع پژوهش‌های استقرایی است که با مشاهده اجزایی از جامعه (نمونه) نسبت به ارائه الگویی برای کل جامعه اقدام نماید و همچنین این پژوهش در حوزه پژوهش‌های اثباتی حسابداری و بر اطلاعات واقعی صورت‌های مالی شرکت‌ها مبنی است.

نحوه محاسبه متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته: کیفیت افشا

با توجه به اینکه داده‌های مربوط به کیفیت افشا برای شرکت‌ها از سال ۱۳۹۶ به بعد در دسترس نمی‌باشند برای اندازه‌گیری متغیر کیفیت افشا از داده‌های عدم تقارن اطلاعاتی استفاده شده است (هرچه عدم تقارن اطلاعاتی بیشتر باشد به معنی کاهش کیفیت افشا تفسیر می‌شود). جهت شناسایی عدم تقارن اطلاعاتی از مدل خواجوی و طلاتپه (۱۳۹۳) استفاده شده است:

$$SPREAD_{i,t} = \frac{AP - BP}{AP + BP/2}$$

SPREAD: دامنه تفاوت قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام، **AP**: میانگین قیمت پیشنهادی فروش سهام شرکت **i** در دوره **t** ماهانه **BP**: میانگین قیمت پیشنهادی خرید سهام شرکت **i** در دوره **t** ماهانه. طبق مدل بالا، هرچه دامنه‌ی تفاوت قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام عدد بزرگتری باشد، حاکی از عدم تقارن اطلاعاتی بیشتر است. در آزمون فرضیه‌ها، قدر مطلق عدد حاصل از این مدل مورد استفاده قرار می‌گیرد.

متغیر مستقل: ویژگی‌های کمیته حسابرسی

اندازه کمیته حسابرسی: اندازه کمیته حسابرسی با تعداد اعضای کمیته حسابرسی بررسی می‌شود (روهانا و همکاران، ۲۰۱۴). تخصص اعضای کمیته حسابرسی: تخصص اعضای کمیته حسابرسی بیانگر تعداد اعضای کمیته حسابرسی است که در زمینه حسابداری، حسابرسی و مالی فعالیت دارند و دارای علم و دانش تخصصی هستند (روهانا و همکاران، ۲۰۱۴). فرد متخصص فردی است که مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی، حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد و یا سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی همراه با توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی دارد (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱).

متغیر مستقل: مسئولیت اجتماعی (CSR)

جهت سنجش هر یک از ابعاد افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار، هر یک از ابعاد مدنظر را در گزارش‌های هیئت مدیره در بخش گزارش عملکرد اجتماعی شرکت یافته و پس از بررسی آن اگر هر یک از زیر بخش‌های مرتبط با ابعاد مسئولیت اجتماعی افشاشده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر خواهند گرفت.

بعد مسائل محیطی مسئولیت اجتماعی: مجموع نمرات به دست آمده از این مؤلفه شامل: کنترل آلودگی، جلوگیری از خسارات زیست محیطی، بازیافت یا جلوگیری از ضایعات، حفظ منابع طبیعی، تحقیق و توسعه، سیاست زیست محیطی، سرمایه گذاری در پروژه های زیست محیطی، سایر مسائل محیطی می باشد که در گزارش های هیئت مدیره شرکت های عضو نمونه، گزارش شده است. برای اندازه گیری بعد مسائل محیطی مسئولیت اجتماعی پس از آنالیز محتوای گزارش های هیئت مدیره شرکت های انتخاب شده، اگر در شرکتی هر یک از شاخص های فوق الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر این صورت ارزش صفر لحاظ می گردد (مران جوری و علی خانی، ۱۳۹۳).

بعد کارکنان مسئولیت اجتماعی: مجموع نمرات به دست آمده از این مؤلفه شامل: روابط اتحادیه، اشتراک در سود نقدی، مشارکت کارکنان، بهداشت ایمنی، مزایای بازنشستگی، سایر مشتریان می باشد که در گزارش های هیئت مدیره شرکت های عضو نمونه، گزارش شده است. برای اندازه گیری بعد کارکنان مسئولیت اجتماعی پس از آنالیز محتوای گزارش های هیئت مدیره شرکت های انتخاب شده، اگر در شرکتی هر یک از شاخص های فوق الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر این صورت ارزش صفر لحاظ می گردد (مران جوری و علی خانی، ۱۳۹۳).

$$CSR(x_{it}) = \sum CSR(x_{it})$$

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت (SIZE): از لگاریتم طبیعی جمع ارزش دفتری دارایی های شرکت در پایان سال محاسبه می شود:

$$SIZE = LOG(TA)$$

در این رابطه TA معرف جمع ارزش دفتری دارایی های شرکت در پایان سال و LOG نماد لگاریتم بر مبنای طبیعی است. اهرم مالی (Lev): اهرم مالی از تقسیم ارزش دفتری کل بدهی ها بر ارزش دفتری کل دارایی ها به دست می آید.

$$LEV = TD / TA$$

TD معرف ارزش دفتری کل بدهی ها و TA معرف ارزش دفتری کل دارایی ها می باشد. بازده دارایی (Roa): بازده دارایی از تقسیم سود خالص بر کل دارایی ها به دست می آید.

مدل رگرسیونی فرضیه ها

فرضیه اول: اندازه کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا تاثیر دارد.

$$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 ACSize_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon$$

فرضیه دوم: تخصص کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا تاثیر دارد.

$$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 ACSpec_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon$$

فرضیه سوم: مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا تاثیر دارد.

$$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 CSR_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon$$

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

جدول شماره ۱ آماره‌های توصیفی محاسبه شده، شامل میانگین، انحراف معیار، حداکثر و حداقل متغیرهای تحقیق را برای سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۴۰۰ نشان می‌دهند.

جدول ۱ - آمار توصیفی متغیرهای کمی

نام متغیر	نماد	حداقل	حداکثر	میانگین	میان	انحراف معیار	تعداد مشاهدات
کیفیت افشا	DIS	۷۶.۱۶۲	۷۹.۸۱۲	۹۹.۹۰۶	۱۶.۲۱۷	۱۶.۰۴۳	۱۱۹۲
اندازه کمیته حسابرسی	ACSize	۳.۳۹۲	۳.۲۱۵	۵	۳	۰.۵۲۱	۱۱۹۲
تخصص کمیته حسابرسی	ACSpec	۲.۲۳۸	۲	۴	۰	۰.۷۹۵	۱۱۹۲
مسئولیت‌های اجتماعی	CSR	۵.۰۰۰	۱۳.۰۰	۷.۵۸۳۱	۷.۴۳۹۴	۰.۰۶۹۳	۱۱۹۲
اندازه شرکت	SIZE	۱۴.۳۶۵	۱۴.۲۸۲	۱۹.۴۱۶	۱۱.۳۹۷	۱.۳۱۱	۱۱۹۲
اهرم مالی	LEV	۰.۵۷۴	۰.۵۷۶	۱.۰۸۸	۰.۰۹۰	۰.۱۶۶	۱۱۹۲
بازده دارایی‌ها	ROA	۰.۰۹۶	۰.۰۷۸	۰.۰۶۱۷	۰.۲۳۶-	۰.۱۱۴	۱۱۹۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس جدول ۱ مشاهده می‌شود که متغیرهای کیفیت افشا و مسئولیت‌های اجتماعی به ترتیب بیشترین و کمترین پراکندگی را در بین متغیرهای پژوهش دارند. نتایج مربوط به متغیر مربوط به متغیر بازده دارایی‌ها نشان دهنده آن است که در بورس اوراق بهادار تهران شرکت‌ها به طور میانگین در حدود ۱۰٪ کل دارایی‌های خود به طور سالانه سود کسب کرده‌اند.

ماتریس همبستگی

جدول شماره ۲ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. با توجه به ضرایب همبستگی پیرسون، مندرج در این جدول، می‌توان دریافت که بیشترین میزان شدت همبستگی در بین متغیرهای پژوهش، که برابر با ۳۳٪- است، متعلق به همبستگی منفی بین اهرم مالی و بازده دارایی‌ها می‌باشد.

جدول ۲ - خلاصه نتایج ضرائب همبستگی پیرسون

Correlation							
Probability	DIS	ACSIZE	ACSPEC	CSR	SIZE	LEV	Roa
DIS	1.000000						

ACSIZE	0.105085	1.000000					
	0.0020	-----					
ACSPEC	0.059639	0.033596	1.000000				
	0.0001	0.0000	-----				
CSR	0.024162	0.025721	0.075843	1.000000			
	0.0000	0.0031	0.0328	-----			
SIZE	0.090076	0.616004	0.773471	0.062662	1.000000		
	0.0024	0.0153	0.4162	0.1350	-----		
LEV	0.090558	0.168174	0.010121	0.080303	0.034517	1.000000	
	0.0992	0.0747	0.0635	0.0007	0.0000	-----	
ROA	0.046169	0.152467	0.043374	0.085565	0.075086	-0.336145	1.000000
	0.1284	0.3903	0.0025	0.5231	0.3290	0.0348	-----

ماخذ: یافته‌های تحقیق

آزمون نرمال بودن متغیرها

برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیر وابسته از آزمون جاک برا استفاده شده است. این آزمون برای متغیر وابسته پژوهش انجام شد، و نتیجه آن حاکی از نرمال نبودن توزیع متغیر وابسته بود. خروجی آزمون آزمون جاک برا در نرم‌افزار ایپوز برای این متغیر به شرح جدول شماره ۳ است.

جدول ۳ - نتایج آزمون جاک-برا برای متغیر وابسته

نام متغیر	نماد	جاک-برا	سطح معنی داری
کیفیت افشا	AC	۲۹,۲۵۰	۰,۰۳۸۴

ماخذ: یافته‌های تحقیق

آزمون ریشه واحد داده‌های پانل

قبل از برآورد و بررسی مدل، ابتدا نسبت به مانایی و نامانایی داده‌های مورد استفاده در مدل اطمینان حاصل می‌شود. اگر در تخمین معادلات اقتصادسنجی از داده‌های نامانا استفاده گردد، به دلیل این‌که داده‌ها در طول زمان دارای واریانس و میانگین ثابت نیستند، لذا آماره‌های F و t معتبر نیستند و مدل تخمین زده شده تورش دار و غیرقابل استفاده می‌باشد و با مسأله رگرسیون کاذب مواجه خواهد شد.

جدول ۴ - نتایج آزمون ریشه واحد متغیرها

Hadri Z-stat			متغیر	
مرتب‌مانایی	سطح معناداری	Statistic	نماد	نام متغیر
سطح	۰,۰۰۰	۱۲,۹۰۱۶	DIS	کیفیت افشا
سطح	۰,۰۰۰	۱۲,۹۰۱۶	ACSize	اندازه کمیته حسابرسی
سطح	۰,۰۰۰	۵,۴۰۳۸۶	ACSpec	تخصص کمیته حسابرسی
سطح	۰,۰۰۰	۶,۵۹۴۴۰	CSR	مسئولیت‌های اجتماعی
سطح	۰,۰۰۰	۱۴,۹۵۷۰	SIZE	اندازه شرکت
سطح	۰,۰۰۰	۱۳,۹۰۶	LEV	اهرم مالی
سطح	۰,۰۰۰	۱۲,۹۹۵	Roa	بازده دارایی‌ها

ماخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج حاصل از آزمون مانایی در جدول شماره ۴، تمام متغیرها در آزمون هادری، در سطح اطمینان ۹۵ درصد مانا در سطح، یا نهایتاً مانا در تفاضل اول هستند.

بررسی نبود خود همبستگی

برای بررسی نبود خود همبستگی در نتایج مدل رگرسیونی از آماره دوربین - واتسون استفاده شده است. با توجه به جدول شماره ۵ مقدار آماره دوربین - واتسون برای مدل‌های مقادیر آماره دوربین واتسون، در داخل فاصله ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد. بنابراین فرض صفر مبنی بر عدم وجود خود همبستگی بین خطاها تایید می‌شود.

جدول ۵ - نتایج آزمون استقلال خطاها

فرضیه‌ها	نوع آزمون	آماره	نتیجه
فرضیه اول	دورین - واتسون	۱,۶۴۶	عدم وجود خودهمبستگی
فرضیه دوم	دورین - واتسون	۱,۶۸۵	عدم وجود خودهمبستگی
فرضیه سوم	دورین - واتسون	۱,۷۳۹	عدم وجود خودهمبستگی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

تعیین نوع آزمون و روش تجزیه و تحلیل

برای تعیین روش به کارگیری داده‌های ترکیبی و تشخیص همگن یا ناهمگن بودن آن‌ها از آزمون چاو و آماره F لیمر استفاده شده است. خلاصه نتایج آزمون F لیمر در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶ - نتایج آزمون اف لیمر، جهت تشخیص همگن یا ناهمگن بودن مقاطع

الگوی مورد بررسی	F	احتمال آماره F	نتیجه آزمون اف لیمر
مدل اول پژوهش	۸,۷۰۲۰۶۰	۰,۰۰۰	فرض صفر رد می‌شود
مدل دوم پژوهش	۷,۲۲۳۸۰۹	۰,۰۰۰	فرض صفر رد می‌شود
مدل سوم پژوهش	۶,۹۴۷۵۰۰	۰,۰۰۰	فرض صفر رد می‌شود

ماخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که در جدول شماره ۶ دیده می‌شود، نتیجه آزمون اف لیمر، نشان می‌دهد که احتمال به‌دست آمده برای آماره F در مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد است، بنابراین مقاطع مورد بررسی ناهمگن و دارای تفاوت‌های فردی بوده و استفاده از روش داده‌های تابلویی (پانل) مناسب‌تر است.

آزمون هاسمن

بعد از انجام آزمون اگر سطح احتمال به‌دست آمده کمتر از ۵٪ باشد نتیجه می‌گیریم که فرضیه H_0 آزمون هاسمن مبنی بر مناسب بودن استفاده از مدل اثرات تصادفی برای به‌دست‌آوردن تخمین‌های سازگار رد می‌شود و مدل را به روش اثرات ثابت تخمین می‌زنیم. اما اگر سطح احتمال بیشتر از ۵٪ باشد مدل به روش اثرات تصادفی انتخاب می‌شود. در این صورت برای تخمین سازگار از مدل اثرات تصادفی استفاده می‌کنیم.

جدول ۷ - نتایج آزمون هاسمن، جهت تشخیص استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی

الگوی مورد بررسی	آماره	احتمال	نتیجه آزمون هاسمن
مدل اول پژوهش	۵۹,۱۸۴۴۱۰	۰,۰۰۰۰	اثرات ثابت
مدل دوم پژوهش	۶۳,۲۰۷۵۵۱	۰,۰۰۰۰	اثرات ثابت
مدل سوم پژوهش	۱۶,۰۲۹۴۴۴	۱,۰۰۰	اثرات تصادفی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در این آزمون فرضیه صفر بر مدل پانل دیتا با اثرات تصادفی و فرضیه مقابل بر مدل پانل دیتا با اثرات ثابت دلالت دارد. اگر آماره آزمون هاسمن بزرگتر از مقادیر بحرانی اش و یا آماره احتمال آن (prob) کوچکتر از ۵ درصد باشد فرضیه صفر رد و فرضیه یک مبنی بر تایید مدل اثرات ثابت پذیرفته می‌شود. طبق خلاصه نتایج حاصل از آزمون هاسمن در جدول ۷، برای مدل دو مدل اول پژوهش با توجه به این که میزان آماره هاسمن برابر عدد (۰,۰۰۰) شده است و ($P\text{-Value} = 0 < 0,05$) است، لذا فرضیه صفر رد می‌شود. رد فرضیه صفر (H_0) نشان می‌دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار می‌باشد و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود. ولی در مورد مدل سوم با توجه به این که میزان آماره هاسمن برابر عدد (۱,۰۰۰) شده است فرضیه صفر تایید می‌شود و بایستی از روش اثرات تصادفی استفاده شود.

آمار استنباطی

آزمون فرضیه مدل اصلی اول

در فرضیه اول تاثیر اندازه کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا بررسی می‌شود. این فرضیه با استفاده از مدل اول پژوهش آزمون شده است. با توجه به نتایج قابل مشاهده در جدول ۸ و با توجه به آماره F به دست آمده (۱۲/۹۰۰۲۴) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰۲) می‌توان ادعا کرد که در مجموع در سطح اطمینان ۹۵ درصد، الگوی پژوهش از معناداری بالایی برخوردار است. سطح معناداری ارائه شده نشان دهنده انطباق مناسب مدل با مشاهدات واقعی (نیکویی برازش مدل) است. ضریب تعیین تعدیل شده $R\text{-squared}$ عدد ۰/۲۶۶۹ را نشان می‌دهد، که بیانگر این است که متغیرهای مستقل ۲۶/۶۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. همچنین با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون که برابر ۱/۶۴۶ است و در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان ادعا کرد که خودهمبستگی مرتبه اول میان باقی مانده‌های مدل وجود ندارد.

جدول ۸- خلاصه نتایج مدل رگرسیونی فرضیه اول

$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 ACSize_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon_0$					
۰,۳۱۲۸	۲,۱۳۴۹۰۲	-۰,۳۵۴۷۳۷	۲,۱۳۴۹۰۲	ACSIZE	اندازه کمیته حسابرسی
۰,۲۱۱۷	۵,۳۷۴۱۱۲	-۰,۹۵۱۷۶۴	۲,۳۷۴۱۱۲	SIZE	اندازه شرکت
۰,۰۲۶۱	-۰,۵۵۳۳۰۶	۰,۴۹۹۷۳۹	-۰,۵۵۳۳۰۶	LEV	اهرم مالی
۰,۰۳۷۵	۱,۳۴۳۳۵۹	-۰,۷۵۳۲۹۶	۱,۳۴۳۳۵۹	ROA	بازده دارایی‌ها
۰,۰۰۴۴	۱,۳۸۰۰۳۷	-۰,۳۳۵۵۵۱	۱,۳۸۰۰۳۷	β	مقدار ثابت
۱۲,۹۰۰۲۴	آماره F		۰,۲۶۶۹۴۰	ضریب تعیین تعدیل شده	
۰,۰۰۰۲۹۸	سطح معناداری آماره F		۱,۶۴۶	آماره دوربین واتسون	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

طبق عدد به‌دست آمده برای سطح معناداری متغیر اندازه کمیته حسابرسی ($0/05 > 0/3128$) می‌توان نتیجه گرفت که اندازه کمیته حسابرسی تأثیری بر کیفیت افشا ندارد و فرضیه اول پژوهش رد می‌شود. نتایج مرتبط با متغیرهای کنترلی نیز نشان داد که متغیر اندازه شرکت تأثیری بر کیفیت افشا ندارد. ولی اهرم مالی بر آن تأثیر معکوس و بازده دارایی‌ها تأثیری مستقیم بر آن دارد.

آزمون فرضیه مدل دوم

با توجه به نتایج قابل مشاهده در جدول ۹ و با توجه به آماره F به‌دست آمده ($14/18229 > 0/0049$) و سطح معناداری آن ($0/0049$) می‌توان ادعا کرد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، در مجموع الگوی پژوهش در مورد مدل فرضیه فرعی دوم از معناداری بالایی برخوردار است. همچنین، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده به‌دست آمده برای الگو که رقم $0/2984$ است، می‌توان گفت، مجموع متغیر مستقل و کنترلی پژوهش $29/84$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند و نیز با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون که برابر $1/685$ است و در فاصله $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد، می‌توان ادعا کرد که خودهمبستگی مرتبه اول میان باقی مانده‌های مدل وجود ندارد.

جدول ۹ - خلاصه نتایج مدل رگرسیونی فرضیه دوم

$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 ACSPEC_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon_0$					
نام متغیر	نماد	ضریب	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری
تخصص کمیته حسابرسی	ACSPEC	۷.۸۷۵۷۹۴	۰.۴۴۹۵۱۹	۰.۳۲۷۷۱۱	۰,۰۲۱۴
اندازه شرکت	SIZE	۲.۱۹۶۳۵۶	۰.۹۷۱۵۲۰	۷.۱۸۹۰۸۶	۰,۱۱۰۵
اهرم مالی	LEV	-۱,۱۶۲۱۹۵	۰.۴۴۲۵۱۸	-۱,۵۶۰۴۴۳	۰,۰۲۵۹
بازده دارایی‌ها	ROA	۷.۱۶۹۷۱۲	۰.۹۵۰۴۸۷	۰.۵۰۹۰۶۵	۰,۰۳۲۴
مقدار ثابت	β	۱.۶۲۸۸۲۹	۰.۹۳۴۵۹۰	۲.۳۳۱۵۹۶	۰,۰۰۸۷
ضریب تعیین تعدیل شده		۰,۲۹۸۴۲۴	آماره F		۱۴,۱۸۲۲۹
آماره دوربین واتسون		۱,۶۸۵	سطح معناداری آماره F		۰,۰۰۴۹۰۸

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در فرضیه دوم پژوهش تاثیر تخصص کمیته حسابرسی بر شفافیت اطلاعات بررسی می‌شود. باتوجه جدول ۹ و عدد به‌دست آمده برای سطح معناداری مربوطه ($0/05 < 0/214$) و ضریب مثبت آماره، وجود تاثیر مستقیم تخصص کمیته حسابرسی بر کیفیت افشا قابل مشاهده می‌باشد، بنابر این فرضیه دوم پژوهش تایید می‌شود.

آزمون فرضیه مدل سوم

با توجه به نتایج قابل مشاهده در جدول ۱۰ و با توجه به آماره F به‌دست آمده (۱۶/۶۹۳) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰۸) می‌توان ادعا کرد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، در مجموع الگوی پژوهش در مورد مدل فرضیه سوم از معناداری بالایی برخوردار است. همچنین، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده به‌دست آمده برای الگو که رقم ۰/۳۱۱۰ است، می‌توان گفت، مجموع متغیر مستقل و کنترلی پژوهش ۳۱/۱۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند و نیز با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون که برابر ۱/۷۷۳ است و در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان ادعا کرد که خودهمبستگی مرتبه اول میان باقی‌مانده‌های مدل وجود ندارد.

جدول ۱۰ - خلاصه نتایج مدل رگرسیونی فرضیه سوم

$DQ_{it} = \beta_1 + \beta_2 CSR_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Roa_{it} + \varepsilon$					
نام متغیر	نماد	ضریب	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری
مسئولیت‌های اجتماعی	CSR	۰.۷۳۷۹۵۹	۰.۳۰۶۰۰۷	۲.۹۷۶۱۷۰	۰.۰۱۱۳
اندازه شرکت	SIZE	۰.۱۳۰۸۵۴	۰.۵۴۸۹۱۲	۹.۴۶۴۹۵۰	۰.۴۵۲۳
اهرم مالی	LEV	-۶.۲۳۴۸۸۰	۰.۶۰۱۲۱۲	-۰.۹۹۲۳۷۸	۰.۰۰۶۸
بازده دارایی‌ها	ROA	۹.۷۹۰۸۶۱	۰.۲۸۹۴۱۷	۵.۶۵۲۹۳۳	۰.۰۰۳۱۲
مقدار ثابت	β	۵.۰۸۸۶۳۱	۶.۵۴۵۴۲۴	۷.۷۸۹۲۶۷	۰.۰۰۲۱
ضریب تعیین تعدیل شده		۰.۳۱۱۰۱۶	آماره F		۱۶.۳۷۲۱۹
آماره دوربین واتسون		۱.۷۷۳	سطح معناداری آماره F		۰.۰۰۰۸۳۴

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در فرضیه سوم پژوهش تاثیر مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا بررسی می‌شود. با توجه به جدول ۱۰، عدد به‌دست آمده برای سطح معناداری مربوطه (۰/۰۵ < ۰/۰۱۱۳ < ۰/۰۵) حاکی از آن است که مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا بررسی تأثیری مستقیم دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با توجه به نتایج ذکر شده در جدول ۸ سطح معنی‌داری آماره مربوط کمیته حسابرسی برابر است با عدد ۰,۳۱۲۸، بنابراین فرض صفر آزمون این فرضیه مبنی بر عدم وجود رابطه بین این متغیر و متغیر کیفیت افشا، با سطح اطمینان ۹۵٪ تایید شد. این یافته مطابق با نتایج پژوهشات قائمی و همکاران (۱۳۹۹) می‌باشد.

با توجه به نتایج ذکر شده در جدول ۹ سطح معنی‌داری آماره مربوط به استقلال هیئت مدیره برابر است با عدد ۰,۰۲۱۴، بنابراین فرض صفر آزمون این فرضیه مبنی بر عدم وجود رابطه بین این متغیر و متغیر محافظه کاری حسابداری شرکت، با سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده. و فرض H_1 مبنی بر اینکه بین استقلال هیئت مدیره و محافظه کاری حسابداری شرکت رابطه وجود دارد، با سطح اطمینان قابل قبولی تایید شد. از طرفی ضریب مربوط به این متغیر (۷/۸۷) عددی مثبت می‌باشد که نشان دهنده وجود رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر می‌باشد. در واقع تخصص اعضای کمیته حسابرسی در زمینه حسابداری و مالی، به آن‌ها

کمک می‌کند تا اطلاعات گزارش شده را بهتر درک کنند و صحت و کامل بودن آن‌ها را ارزیابی کنند. همچنین، تخصص اعضای کمیته حسابرسی در زمینه‌های مرتبط با فعالیت‌های شرکت، به آن‌ها کمک می‌کند تا اطلاعات مرتبط و با اهمیت را برای ذی‌نفعان شناسایی کنند. چرا که تخصص کمیته حسابرسی می‌تواند باعث افزایش دقت و کامل بودن اطلاعات گزارش شده، شناسایی اطلاعات مرتبط و با اهمیت برای ذی‌نفعان، کاهش احتمال وقوع تقلب و تحریف اطلاعات، افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی شرکت به ذی‌نفعان و بهبود اعتماد و اطمینان ذی‌نفعان به شرکت‌ها شود و از این طریق بر افزایش کیفیت افشا تاثیرگذار باشد. این یافته همسو با نتایج پژوهش‌های محب علی (۱۴۰۱)، رضایی و طاهر آبادی (۱۴۰۲)، قائمی و همکاران (۱۳۹۹) می‌باشد.

با توجه به نتایج ذکر شده در جدول ۱۰ سطح معنی‌داری آماره مربوط به مسئولیت‌های اجتماعی برابر است با عدد ۰,۰۱۱۳ از این رو فرض صفر آزمون این فرضیه مبنی بر عدم وجود رابطه بین این متغیر و متغیر کیفیت افشا، با سطح اطمینان بالایی رد شد. بنابر این با توجه به ضریب مثبت آن می‌توان نتیجه گرفت که مسئولیت‌های اجتماعی تاثیر معنی‌داری بر کیفیت افشا دارد. شرکت‌های متعهد به مسئولیت‌های اجتماعی تمایل بیشتری دارند تا فعالیت‌های خود را به طور شفاف و پاسخ‌گو به ذی‌نفعان افشا کنند. این امر به کاهش تقارن اطلاعاتی بین شرکت‌ها و ذی‌نفعان کمک می‌کند و کیفیت افشا را بهبود می‌بخشد. این از اعتبار و اعتماد بالاتری در میان ذی‌نفعان برخوردار هستند. این امر می‌تواند به افزایش انگیزه شرکت‌ها برای افشای اطلاعات کامل و دقیق کمک کند. از طرف دیگر شرکت‌های متعهد به مسئولیت‌های اجتماعی از هزینه‌های تامین مالی کمتری نیز برخوردار هستند و این مساله به شرکت‌ها کمک کند تا منابع مالی بیشتری برای انجام مسئولیت‌های اجتماعی خود اختصاص دهند. البته، تاثیر مسئولیت‌های اجتماعی بر کیفیت افشا می‌تواند به عوامل مختلفی بستگی داشته باشد. از جمله این عوامل می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- میزان تعهد شرکت به مسئولیت‌های اجتماعی: شرکت‌هایی که تعهد بیشتری به مسئولیت‌های اجتماعی دارند، تمایل بیشتری دارند تا اطلاعات مربوط به این مسئولیت‌ها را افشا کنند.
- نوع فعالیت شرکت: شرکت‌هایی که فعالیت‌های آن‌ها بیشتر با محیط زیست و جامعه مرتبط است، تمایل بیشتری دارند تا اطلاعات مربوط به مسئولیت‌های اجتماعی خود را افشا کنند.
- عوامل فرهنگی و اجتماعی: عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز می‌تواند بر میزان افشای مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها تاثیر بگذارد.

این نتیجه با نتیجه پژوهش مشایخ و همکاران (۱۴۰۰) در یک راستا می‌باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش در خصوص فرضیه دوم، پیشنهاد می‌شود تا شرکت‌ها در هنگام تشکیل کمیته حسابرسی، به تخصص اعضای کمیته توجه ویژه‌ای داشته باشند. اعضای کمیته حسابرسی باید از دانش و تجربه کافی در زمینه‌های مرتبط با فعالیت‌های شرکت برخوردار باشند تا بتوانند به‌طور موثر بر فرایند گزارشگری مالی و افشای اطلاعات نظارت کنند. با توجه به نتایج حاصل از پژوهش در خصوص فرضیه سوم، مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی می‌تواند نقش مهمی در بهبود کیفیت افشا ایفا کند. بنابر این پیشنهاد می‌شود به سازمان بورس و اوراق بهادار با افزایش آگاهی شرکت‌ها از اهمیت مسئولیت‌های اجتماعی، در جهت افزایش کیفیت افشا و شفافیت در شرکت‌ها قدم بردارند. چرا که انتظار می‌رود که با افزایش آگاهی شرکت‌ها، آن‌ها تمایل بیشتری به افشای اطلاعات مربوط به این مسئولیت‌ها داشته باشند. همچنین پیشنهاد می‌شود، مانند رتبه شفافیت و سطح افشاء، با استفاده از مدل‌های شناخته شده معیاری جهت رتبه‌بندی سطح افشای مسئولیت اجتماعی برای شرکت‌های فعال در بازار سرمایه ارائه نماید.

منابع و مأخذ

- اسکو، وحید، و نوروزی، محمد. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین معاملات اشخاص وابسته و عملکرد شرکت. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۳(۲) (پیاپی ۴۸)، ۳۲-۱۹.
- بدیعی نژاد، علی و توانگر، افسانه (۱۴۰۱). اثر تمرکز مالکیت نهادی منفعل، دوره تصدی مدیرعامل و رقابت بازار محصول بر رابطه بین اغفال توجه سرمایه‌گذاران نهادی منفعل و عدم شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها، نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴(۵۴)، ۲۶۲-۲۳۳.
- بنی مهد، بهمن و حسن چناری، (۱۳۹۸). "پایداری شرکتی: راهبردی تئوریک و یکپارچه با رویکرد دستوری و عمل‌گرا"، فصلنامه حسابداری مدیریت دوره ۱۲، شماره ۴۲، صص ۱۰۳-۱۲۵.
- رضایی، حلیمه، و طاهر آبادی، علی اصغر. (۱۴۰۲). بررسی رابطه استقلال کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۶(۷۹)، ۲۵-۱۲.
- شیخی، خالد، متین فرد، مهران، سعیدی، علی، & حسینی، محمد. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل بالقوه راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها به روش دلفی فازی. نشریه مدیریت دارایی و تأمین مالی.
- صراف، فاطمه و نصرت زاده، مهران، ۱۴۰۱، بررسی رابطه بین شفافیت اطلاعات حسابداری و چسبندگی هزینه‌ها با تاکید بر تمرکز مالکیت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
- صفری گرایلی، مهدی و فاطمه رعنائی، (۱۳۹۶). "بررسی ارتباط بین کیفیت گزارشگری مالی با کارایی سرمایه‌گذاری و تأثیر ساختار سررسید بدهی‌ها بر این رابطه"، فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت دارایی و تأمین مالی، سال پنجم، شماره اول، شماره پیاپی ۱۶، صص ۹۸-۸۳.

عزتی، مرتضی (۱۳۷۶)، روش تحقیق در علوم اجتماعی کاربرد در زمینه مسائل اقتصادی؛ تهران: مؤسسه تحقیقات اقتصادی، چاپ عظیمی، مجید و سمیه گنجی ارجنکی، (۱۳۹۵)، "تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی"، مطالعات حسابداری و حسابرسی، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱-۲۲.

قائمی، فاطمه، مرادی، زهرا و علوی، غلامحسین. (۱۳۹۹). تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۲(۴۶)، ۲۸۰-۲۵۹.

کردستانی، غ.، و هدایتی، م. (۱۳۸۹). سود حسابداری در برابر سود اقتصادی. حسابدار رسمی، (۱۴)، ۱۲۵-۱۱۸.

کمیته تدوین استانداردهای حسابداری. (۱۳۸۵). استانداردهای حسابداری چاپ هشتم. تهران. انتشارات سازمان حسابرسی.

مشایخ، شهناز، پارسایی، منا و کرانی، اکرم. (۱۴۰۰). رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارش حسابرس، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۳(۵۱)، ۶۴-۴۱.

نمازی، محمد، رضایی، غلامرضا و علیرضا ممتازیان. (۱۳۹۳). رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری. مجله پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره ششم، شماره ۲، صص ۱۳۱-۱۶۶.

Chen, R., Hung, S, (2020), "Exploring the Impact of Corporate Social Responsibility on Real Earnings Management and Discretionary Accruals", Corporate Social Responsibility and Environmental Management, PP. 1-19.

Chen, Y. R. (2008). Corporate governance and cash holdings: Listed new economy versus old economy firms. Corporate Governance: An International Review, 16(5), 430-442 .

Chen, b.l, (2003), "tax evasion in model of endogenous growth", review of economic dynamics, vol. 13, nol. pp381-403

Dhaliwal, D., Huang, S., Khurana, I. K., and R. Pereira. (2008). Product market competition and accounting conservatism. Retrieved Vol.43, No.5, Pp. 118-135.

Giroud, X. and H. Mueller. (2011). Corporate Governance, Product Market Competition, and Equity Prices. The Journal of Finance, Vol.66, No.2, Pp. 563-600.

Mulcahy, M. B. (2014). Room for improvement: The impact of bad losses on board quality, Journal of Applied Accounting Research, Vol 15, No 3, Pp. 255-272.

Yang, S, Li, T, Heck, E. (2015). Information Transparency in Prediction Markets, Decision Support Systems, 78, 67-79.

Surveying the Impact of Audit Committee Characteristics and Social Responsibilities on Disclosure Quality

Kasra Haghsetan^۱ and Alireza Azimi Sani^{*۲}

Abstract

Society has gradually realized that companies' actions have consequences for society. Companies can fulfill part of their accountability to society by disclosing high-quality information and providing a better decision-making environment for stakeholders. The main purpose of this research is to investigate the impact of audit committee characteristics and social responsibilities on disclosure quality. The statistical population of this research is all companies accepted in Tehran Stock Exchange and the statistical sample includes 149 companies accepted in Tehran Stock Exchange that have been studied during the years 2013 to 2020. In this research, multivariate regression statistical analysis was used to test the research hypotheses. The results of the research show that the financial expertise of the audit committee and social responsibilities have a direct impact on the quality of disclosure, but the size of the audit committee does not have a significant impact on it. The results related to the control variables also showed that the company size variable has no impact on the quality of disclosure. However, financial leverage has an inverse effect on it and asset returns have a direct effect on it.

Keywords: Audit committee characteristics, Social responsibility, Disclosure quality.

Master's Student, Department of Accounting, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran. Email Address: kasrahaghsetan679@gmail.com.

^۲Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Accounting, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran Email Address: azimisanialireza@gmail.com.